

گورپی نرورل دیدی پیاو مزن کا نمان . بتایدت پیاوانی ئایینی . دکتار ماولود ئبراهیم حسن

**

ئم ئژی، سالی تازی نرورل هاتو
جهزنکی، کانی کوردهو به خشی وبه هاتهوه
پیر مردی شاعیر لم شعر پل داهاناندا هموو مژووی (۱۲
هزار) سالی جژنی نرورلی لم دوو نیو دیر دا ککردووتو،
سماندووی تی ک جژنی نرورل جژنکی (کانی) و جژنی (کورد
(انیش!

نرورل بم تمان کان و درژی زل سردم و زل دسات و زل
میللت و زل ئایینی دیو؛ لم مژوو پل ل سرو دیراودا چند
تایدتمندیکی هی، به هر شوپک بت ئم تاییدتمندی
خی پاراستوو و تا ئمالی هاناون:

یکم: نرورل ئژی یکمی مانگی یکمی- مانگی نرورل - ی سا
نوی کوردی و ئم ئژ هتاکو ئیم هر وکو خی ماو
نگااو.

دووم: ئم ئژ ئژی شادی و ئاهنگ و بههارو زیانوی سروشت.
سیم: نرورل ئژکی پیرزو پاشا هبژاردن و دامزrandنی
حکومت و دوات و اگا یاندنی سارکوتنکانی سالی پشو.
چوارم: نرورل ئاهنگی هموو کمانی خک و حکومت و پاشاو
پیاوانی ئایینی بو، هر ئایینک ئاین خک ک بووب و هر
پاشایک لسلر تخت بووب.

پنجم: ئم جژن هچند ل کوردستان ساری هداو و هر ل
کوردستانیش به نیادا باو بووتو و هر زووش به چوار دورو
نیادا دور یشوو.

ششم: نرورل لسلر تای سهره دانپو، ک هشتا ساردمی
بستک بو، هاتنی نرورلزو ئاهنگ گان پویستی به
ئاگرکردن و هبو، به دوو شت، یکم .. وک هیک به
گرمبوون و خی پاراستن ل سرما، دووم .. وک هیک به
ئاگادار کردن وای دوورو نزیک دورو بهر به هاتنی به هارو ئژی

جـژن و ئاھـنگ گـڤـان .

ئـم مـژووـ دـوورـو دـرـژو ئـم جـوگـرافـيـ بـاـوـو زـرو لـکـجـيـايـي
نـورـز بـووـتـ هـي ئـوـي زـر چـيرـکـي لـکـجـيـاو سـرـيرـو ئـفـسانـيـي
بـدرـتـ پـا نـورـز ! هـر ئـمـشـ وـاـي کـردـوو ئـسـتا زـر اـي جـيـاوـز
لـ بـارـي سـر هـڤـدان و شووـن و زـمـنـکـي نووسـراوـو دـگـڤـدرـتـوـو
کـ وـاـي لـهـاتـوو هـر وـلـات و مـيـلـلـتـ چـيـکـي خـي هـبـت و
هـنـدکـيان زـيـاتـر لـ چـکـکـيان بـ پـيـدا بـوون و سـرـهـڤـدان و
زـمـن و شووـنـکـي هـي ! بـمـام ، چـيـکـي اـسـتـقـينـو بـگـڤـداري
ئـوـتـ لـ کـوردـسـتاـن !

شوونـوارناس و پسـپـراني مـژووي کون ، زـر بـي هـرـزـيان لـسـر
ئـو کـکـن کـ نـورـز هـمـان جـژنـي (زـگـمـک) ي سـمـرـيـکـان و
پـيـوـسـتـ بـ داسـتاـني (دـمـوزو عـشـتـار) و ، اـژـکـش ئـو
اـژـيـکـ دـمـوزي پـاش ئـوـي شـشـ مانگ وکـ سـزايـک دـچـتـ -
جـيـهـانـي ژـرـو - بـن دـنيـايـ - و پـاش ئـوـي شـشـ مانگي سـزا دـانـکـي
تـواو دـکـات ، لـ اـژـيـکـمي مانگي يـکـمي سـاي نوـي سـمـري کـ
دـکـات هـمـان سـاي کـوردـي دـتـو سـر دـنيا !

هـر مـژوو نووس و شوونـوارناساني شارـزاشـن ، زـمـنـي ئـم داسـتاـنـ
دـبـنـو سـمـردـمي سـرـهـڤـدانـي کـشت و کا بـ يـکـمـينـجار ، کـ (دـ
هـزار) سـا پـشـزايـينـ ؛ بـ شوونـکـشي ئـمـ لـ لـکـکـڤـنـوـيـکـدا
ئـو (جـيـهـانـي ژـرـو - بـن دـنيـايـ) يـمـان دـزـيـو ، کـ بـ
لـکـکـڤـنـوـيـکـمـ ، ئـو شوونـ (شـاري ژـر زـمـيني دـرينکـي) يـ
! ئـو (شـار ژـر زـمـيني هـشت چـن لـ ژـر چـن دـا) يـ کـ

بـ زـوي دـا چـوـوـتـ خـوارـو ، هـر بـ لـکـکـڤـنـوـيـکـي پـسـپـراني
شوونـوارو مـژووي کـنـيش ، ئـم شـار تـمـنـي (۱۲ هـزار) سـا ! کـ
هـمـان تـمـنـي (سـرـهـڤـدانـي کـشت و کـال) و (داسـتاـني دـمـوزو
عـشـتـار !) تـايـبـتـمـنـديـکـي کـ ئـو شـار هـيـتـي ، تـواو دـگـونـجـ
لـ گـڤـ سـزادـاني عـشـتـارو دـمـوزي کـ دـبـردـنـ جـيـهـانـي ژـرـو ،
دـبـ (حـوت دـرگا) بـبـن و لـ هـر دـرگـايـک بـشـک لـ پـشـاک و
خـش و چـکـکـانـيان دـابـنـ ! تـا لـ کـتـايـي دـا ووت دـبـنـو و ووتـي
ووت . هـر بـي ئـو شـار هـشت چـن لـ ژـر چـينـ زـر گـونـجاو
لـگـڤـ ياسـي سـزادـاني عـشـتـارو دـمـوزي .

کـنـي و گـڤـوري داسـتاـني عـشـتـارو دـمـوزي ، بـم هـمـو گـڤـز پـ
لـ عـشـق و خـشـويـسـتي و پـ لـ تـراجـيدي و کـمـديـ ، بـووـتـ هـي
دـوـمـنـدي (ئـدـبي ئـفـسانـيـي) مـيـلـلـتـاني سـمـرو ئـکـدو بـابـيل
و ئـاشـووري و زـري تـر لـ مـيـلـلـتـاني تـري پـشـزايـينـ ؛ هـتـا
پـيـوـتـوـو نـو ئـدـبي مـيـلـلـتـاني دـوورـو دـواي زايـينـيش ! هـر ئـسـتا
لـ نـو دـقـ مـيـخيـکـان دـقـي جـراو جـري ئـو داسـتاـنـ دـسـدـکـو .

بە ھەمان شەو چوونکە داستانی دیمموزو عەشتار بە (جەژنی زەگمەک)
 دێست پەدکات و لە ھەمان ژی یەکەمی سەری ساڵ سەمەرییە ، کە
 ئێستا ئێو جەژنە دێکاتە (جەژنی نەورەز) ی خەمان ، نەورەزی کورد
 ! ئێمەش دیسان پشگیری پسپەرانی شوێنەوارو میژووی کەنی لە پێشتە !
 ئێو داستانە بە نەوی نەورەز پەڕێوەتەو دوا زاین و چووێتە نەو
 ئێدەبی میللەتانی ناوچەکە و ھەموو جیھان ؛ ئێگەر وازلەم ھەموو
 میللەت و وڵاتە بێنێن کە داستانی نەورەز - زەگمەک - داستانی
 دیمموزو عەشتاریان تەدا بەاو بووێتەو ، تەنیا لە نەو ئێدەبی
 کوردی و ، لە ئێدەبی کوردیش تەنیا شیعرو وێبگیرین ، ئێوا لە نەو
 بەرھەمی شەعری گەورەپیاواندا ئێم (نەورەز) بەگەشی
 دێدرەوشتەو !

بە ئێوەی زەر باری لەکەڵێنەو وتارەکەمان گران نەکەین ، سەر
 بەماڵی شەعری (حەوت شاعیر) ی مەزن دادەگیرین ویەکەو بەگەییکیان
 لە ھەڵدە بژێرین و دێخەین بەرچاوی تەنووانی ھەوش نەورەز !
 ئێم حەوت شاعیرەش گەورەپیاوانی شیعرۆ ئایین ؛ کە ئێو شاعیرانە
 زەر بە پیرەزی و مەزنی باسی جەژنی نەورەزیان کردوو .
 یەکەمیان : بابا تاهیری ھەمەدانی (۹۳۸ - ۱۰۱۰)

بابا تاهیری ھەمەدانی کە بابا تاهیری (لوو و عوریان) یشی پە دێدە
 ، شاعیرەکی گەورەو عاریفەکی خوداناس و خاوەن بەش بوو ، ئێو
 پیاو مەزنی (کوردو ئیسلام) لە چوارینەییکی دا ئێوێندە جوان (نەورەز)
 بەرز دێکاتەو ، دێباتە ئاستی گەشتن بە (یار) و
 خەشیکانی دیتنی یار ؛ لە شیعەرەکە دا دێنوس :

جودا ئێز رویەت ئێی ماھی دێ ئێفروز
 نە رەز ئێز شەو شناسم نە شەو ئێز ھەز
 ویسالت گەر مەرا گەردەد مەیسەر
 ھەم رەزەم شەو چەن عیدە نەورەز

لەسەر بەدەر دێکەو و لەو سەردەمەش ھەشتا ئاھەنگی شەوی نەورەز
 ھەڵدەست نەرداوەو ھەندە خەش و پە ئاھەنگ و دێگیر بوو
 ، ئێوێتە بابا تاهیری عاریف ، گەشتن بە یاری خەیی لە خەشیدا ، بە
 شەوی خەشی نەورەز دێچووێنە ! ھەموو لایەکیش ئێو دێزان کە بابا
 تاهیر لە ئیسلام بوون و لە دینداری دا ھی ئێو نیە گومان لە او
 کارەکانی بکریت !

دوویم : ئێحمەدی جزیری (۱۵۷۰ - ۱۶۴۰)

مەلا ئێحمەدی جزیری یەکە لە شاعیرە مەزنیکانی ھەژھەتات و خودا
 ناسە مەزنیکانی جیھانی ئیسلام و شەوچراغی شەوی کوردستانیش ! لە
 شیعریک دا لە باسی نەورەز دێفرموو :

ئێف نار سیقالا دل

دايم ل وی قالا دل

نوروز ئو سار سالا دل

وختی هلیتن ئو سیراج

ئو مالا شاعیر ، دکرکوتنی (یار) ی خئی ک وک (سیراج - چرا
(یو دنیاو دی شاعیر ووناک دکتوو ، ئو ووناک کردنوو ،
وک ئوو وای ئی نوری و ساری سالی دکت ، ل دی مالا
جزیری دا ، ئمش هی ئو مرنی و خشی و حی ی ک شاعیر ل
ئی نوری دا دکت ، ک همان خشی ل هتانی چرا -
سیراجی د دا دکت ! جزیری ل زانست دینی و شرعی کان
مامستای کی مرن و ناودار بوو .

سیدم : ئحمادی خانی (۱۶۵۱ - ۱۷۰۶) :

شاعیری گور و زانای ئایینی خشی ویست ئحمادی خانی ، وک (دکت
عز دین مستفا سو) ل کت کت گنگ کئی دا ئحمادی خانی ب
فیل سوف ناو دکت ، ل استیشدا ئحمادی خانی (داستانی م م و
زین) ی ل ئی نوری دسپ کردوو و نوری خستوو ت ن
فلسفی زیان و خشی ویستی و پکهنانی دکت ؛ هر ب ی ل
داستانی م م و زین دا زر ب جوانی باسی نوری دکت و چ ندین
جار ناوی (نوری) ی هئاو ، ب نمون : دفرمو ..

ئا کو د بووی عید نوری

ت عزیز ب دما دئ فر

بلجومل دچوون د ر ژ مالان

ه تا دگهیشت پیرو کالان

سیرک خانی مرن و پیاوی ئایینی و کوردی سو ، چن نوری ب (عید)
ناو دکت و دفرمو ل (عید - جژن) دا خک ب ت واوی
ل ما دچوون د ب پیرو کال و ژن و منداو ، ل و ئی خشی و
- عید دئ فر - دا ، دیا نکرد ب ئی خشی و شادی ه مووان
ما و وگ ک و گوندو شاریان جده هشت و دشت و دریان ئاو دان
د کردو . ئگ ر سرنج بدین ، ئحمادی خانی ئی نوری ب
(جژن) ناو بردوو و ئاهنگ و خشی ئو و ئی خشی ب (وا) زانیو
! ئگ ر سرنج بدین دینین خانی ل دیباچی م م و زین دا چ
جوان و موسلمانان و زانایان ب خوداو پغمبرو ئایینی دا
ه گوتوو ! تو بئی ئحمادی خان نوری ناسیب و ل ئایین
تندگ یشتب !

چوارم : م ولوی تاو گزی (۱۸۰۶ - ۱۸۸۲)

م ول ویش وک پیاو کی ئایینی و زانای کی شرع و دین و پیاو کی د
پ (عشق) عشق ب هردوو مانایو ، ئو ویش وک نوری ناسک و
نوری دکت ، هست ب هاتنی نوری دکت و نیشان

پسند کردن به جـ ژنی گـ ! به جـ ژنی ئولفـت و موحیـبـت (و خـشـویستی ناوی دـبـات ، که هـمان پـدا هـگوتـنـه که ساـی ۲۰۱۰ نـتـو و یـکـگرتو و کـانـه که جـ ژنی نـورـزی به (کلتوری ئاشتی) به دنیا ناساندو و کردی به جـ ژنی هـموو جیهان . جا ئـمـه دـریدـخـات که مـلای گـورـه که به جوانی نـورـزی ناسیو و به دژی ئایینیشی نـزانـیو ! جا دـبـه مـلامـهـدی کی کـس هـبـت و گومان لـه زانای و شارـزای ئایین و شـرعـی ئـو پیاو گـورـیـه بکات ؟

حـوتـم : مامـستا مـلا عـبدو که ریمی مودـس (۱۹۰۱ - ۲۰۰۵) مامـستا مـلا عـبدو که ریمی مودـس ، پیاو کی ناوداری ئایینی و ناسراو لـسـر ئاستی عـراق و جیهانی ئیسلامی ، هـر به و هـیـو چـند ساـک دـبـتـه (سـر کی زانایانی عـراق) و هـر ئـو مامـستایـش توانای فتوای هـیـو ، جگـه لـو و زیاتر لـه چـل کتـبی هـیـو و بـشـکیان لـه بارـی شـرع و ئایین ! ئـو پیاو مـزنـه لـه نـهـتـهـکان لـه و ئـامـی ئـنامـی عـراق دـبـتـه : (جـ ژنی نـورـز جـ ژنی کی ناسراوی سـردـمی ئیسلامی و پـش ئیسلام ! هـیـه دژایـتـی کی لـه گـه ئایینی موسلمانان دا نیـه ! جـ ژنی نـورـز دروشمـک نیـه به فـساد ، بـهـکو جـ ژنی بهـهارو شادی کورد .) سـیـر که مامـستای گـورـه مـلا عـبدو که ریمی مودـس چـند لـه دـبـو و به دواو بهـس لـه پاکی نـورـز دـبـکات و دـفـرمو و نـورـز دروشمـک نیـه به فـساد !!) بهـس لـه مـژووی نـورـز دـبـکات پـش ئیسلام و دوا ئیسلام ، به جـ ژنی کوردی دـزانـی و دـبـه هـی شادی ! مامـستا مـلا عـبدو که ریمی مودـس به و هـموو زانای و شارـزایـه دانپـدا نراوی که لـه شـرع و ئایین دا هـیـتی ، ئـم ایـه به خـا دـرنا بـه ، ئایا دـبـکر که سـک هـبـت گومان لـه او قسـهـکانی ئـو مامـستا مـزنـه بکات ؟

ئـنـجام :

۱ - دـبـر که وت لـه هـزار ساـه زیاتر لـو و پـش زاناو عارفـکی و کو بابا تاهیر نـورـزی لا پـسند و لـه شیعـر کدا ئـژی گـیشـتی خـی به (یار) به خـشـیـهـکانی شـوی نـورـز دـچووـنی .

۲ - لـه و سـیـردـم و به دواو بهـرد و وام زانا گـورـه کانی کورد لـه ئایینی ئیسلام زـر بهـیان نـورـزیان به جـ ژن زانیو و ئـو جـ ژنـشیان پـسند کردو .

۳ - لـه که ی ای ئـو زانایان دـبـر که و جـ ژنی نـورـز لـه گـه ئایینی ئیسلام دژ نیـه و ئـو جـ ژنـه نابیتـه هـی فـساد .

۴ - هـموو ئـو مامـستا و زانا ئایینانـی ئیسلام ، که نـورـزیان پـسند کردو و لـه سـردـمی خـیان و تا ئیستـاش کـسانـه کن ناسراون لـه نـو جیهانی ئیسلامی و لـه دوا مـرگـیشـیان ناوو کـسایـتی و اکا نیان

بە ھەند و ڕەگراون .

دکتەر مەلود ئیبراھیم حەسەن - ١ / نۆڤر / ١٢٠٢٤ - ھەولە